

ПОЛЫМЯ

5/2015

Аповесць
Яўгена Шышкіна
«Канцэрт»

Апавяданне
Іржы Волькера
«Служка» ў перакладзе
Уладзіміра Жылкі

Успаміны
Льва Коласавы
«Акупацыя»

ПОЛЫМЯ

ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ
І ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ ЧАСОПІС

5 (1027)

МАЙ

Выдаецца
са снежня 1922 года

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь;
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»;
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом «Звезда»

Намеснік галоўнага рэдактара
МАЛЬЧЭЎСКАЯ Алена Аляксандраўна

Рэдакцыйная калегія:

Лада АЛЕЙНІК, Алесь БАДАК,
Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ,
Уладзімір ГНІЛАМЕДАЎ
(старшыня рэдакцыйнага савета),
Уладзімір ГУСАКОЎ, Марыя ЗАХАРЭВІЧ,
Віктар ІЎЧАНКАЎ,
Аляксандр КАВАЛЕНЯ, Алесь КАРЛЮКЕВІЧ,
Аляксандр ЛУКАШАНЕЦ, Валерый МАКСІМОВІЧ,
Алесь МАРЦІНОВІЧ, Зоя МЕЛЬНІКАВА, Мікола МЯТАЦКІ,
Пётр НІКІЦЕНКА, Генадзь ПАШКОЎ, Алег ПРАЛЯСКОЎСкі,
Віктар ПРАЎДЗІН, Зіновій ПРЫГОДЗІЧ,
Іван САВЕРЧАНКА, Алесь САВІЦКІ, Уладзімір САЛАМАХА,
Васіль СТАРЫЧОНАК, Таццяна ШАМЯКІНА

ПОЛЫМЯ І ПАКЕТЧЫК
УЛЬЯНОВСКАЯ ІНТЭЛІ

Установа культуры
«Абласная бібліятэка» | Мінск
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звезда»
г. Брэст 2015

- 3 Уладзімір ГНІЛАМЁДАЎ. Пасля вайны. *Раман. Працяг.*
54 Сяргей ДАВІДОВІЧ. Хатыні вечныя званы. *Паэма.*
57 Алесь ДЗЯТЛАЎ. Спагадлівая душа. *Апавяданне.*
68 Тацыяна МУШЫНСКАЯ. А людзі думаюць, што гэта — песня...
Вершы.

ГАЛАСЫ СВЕТУ

- 71 Яўген ШЫШКІН. Канцэрт. *Аповесць. Пераклад з рускай
Максіма Пятрова.*
96 Лідзія АНДРЭЕВА. Між зямлёю і небам ёсць я... *Вершы.*

СТАРОНКІ ЛЁСУ

- 98 Леў КОЛАСАЎ. Акупацыя.

ПОСТАЦІ

- 114 Уладзімір ЛІПСКІ: «Усе мы — радня». *Гутарку вёў Зіновій Прыгодзіч.*

НАВУКОВЫЯ ПУБЛІКАЦЫІ

- 130 Людміла СІНЬКОВА. Уладзімір Жылка і Аляксандр Блок: ад рэцэпцыі
да беларускай класікі.
140 Мікола ТРУС. Уладзімір Жылка і Іржы Волькер: рэтраспектыва
беларуска-чэшскіх культурных узаемадачынненняў.

СПАДЧЫНА

- 146 Іржы ВОЛЬКЕР. Служка. *Апавяданне. Пераклад з чэшскай Л. Макашэвіч
(У. Жылкі). Падрыхтоўка тэксту Міколы Труса.*

НАВУКОВЫЯ ПУБЛІКАЦЫІ

- 151 Вераніка КАРЛЮКЕВІЧ. Першае знаёмства з беларускай літаратурай
у Кітаі — «Жалейка» Янкі Купалы.

КРЫТЫКА І ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВА

- 157 Серафім АНДРАЮК. Вайна: беларускі свет.

ДЫСКУСІЯ

- 171 Алесь ЛАПЦКАЯ. «Усенародная» вядомасць немагчымая. Але...
174 Валянціна ЛОКУН. У кожнага свой шлях да літаратуры.

КНІГАРНЯ

- 177 Кастусь ЛАДУЦЬКА. Старонкі беларуска-азербайджанскай еднасці.
180 Мікола КАРНЕЕЎ. Выбранае з памяці.
184 Юлія АЛЕЙЧАНКА. Не счарсцвешь душой

ХРАНАТОЛ

- 189 Алесь МАЛІНОЎСКІ. Май.

Валянціна ЛОКУН

У КОЖНАГА СВОЙ ШЛЯХ ДА ЛІТАРАТУРЫ

Сярэдняю школу я заканчвала завочна. Як ні дзіўна, але ў вучэбных праграмах школы 60—80-х гадоў беларуская мова і літаратура былі прадметамі неабавязковымі. Вось так! Жылі ў Беларусі, вучыліся ў беларускай школе, а мову і літаратуру беларускую вывучаць нам, беларусам, было неабавязкова. Амаль тое ж самае пасля было і ў Брэсцкім педінстытуце, дзе мы, рускае аддзяленне філфака, за адзін курс «праскочылі» ўсю гісторыю беларускай літаратуры. Тым часам я была цалкам у палоне рускай класікі: А. Пушкін, Л. Талстой, Ф. Дастаеўскі... У аспірантуры збіралася даследаваць творчасць І. Тургенева, зачароўвала яго мова, незвычайна лёгкая, вытанчаная, музыкальная. Аднак зноў адыгралі сваю ролю рэаліі жыцця, і я апынулася перад выбарам: або беларуская літаратура, або нічога. Толькі пра якую беларускую літаратуру можа ісці гаворка? Дзе яна? Дзе тыя творцы, якія б узялі тваю душу ў палон? Так я ўпарта вагалася амаль пяць гадоў, і толькі тады адважылася прачытаць творы беларускіх класікаў: Я. Коласа, Я. Купалы, М. Багдановіча, М. Танка... Узялася за М. Гарэцкага, К. Чорнага, І. Мележа, І. Шамякіна, В. Быкава, І. Чыгрынава і — для мяне паступова пачаў адкрывацца свет незвычайнай па сваёй энергетыцы нацыянальнай літаратуры.

У гэтым кантэксце найбольш моцнай мне падалася ваенная проза В. Быкава, А. Адамовіча, І. Чыгрынава, Б. Сачанкі і зусім яшчэ тады маладога В. Казько. Сапраўдны ўзор высокамастацкай прозы! Нават калі побач паставіць рускіх творцаў, што таксама працавалі ў фармаце ваеннай літаратуры: Ю. Бондараў, Г. Бакланаў, В. Распуцін, В. Някрасаў, В. Гросман і г. д. Проза «лейтэнантаў»!.. У іх была адна вайна, і памяць вайны таксама. Трагічная. Гэта было пакаленне вайны — забітае, страчанае. Як было забітым і страчаным пакаленне Першай сусветнай вайны — героі Э. Рэмарка, Э. Хэмінгуэй, Р. Олдзінгтона. Кожны з гэтых пісьменнікаў меў свой адметны лёс, свой драматычны жыццёвы вопыт, які прыпадаў на розныя часы і сацыякультурныя ўмовы. Але іх творчасць паядноўвала гуманістычная ідэя абароны жыцця кожнага чалавека. І еўрапейская літаратура, і савецкая неслі свету вялікую праўду аб вайне. Трагічную праўду. Толькі савецкай было значна цяжэй, ёй трэба было прарывацца праз ідэалагічныя каноны. І яна прарывалася.

Быкаўская проза да гэтага часу застаецца ўзорам бескампраміснага стаўлення да чалавека. Разам з тым, яна, як нічья іншая, была прасякнута болем за чалавека вайны, а пасля, напрыканцы XX стагоддзя, падчас наступу вялікай «перабудовы» і болем за Беларусь, за чалавецтва наогул. Сённяшняя крытыка называе В. Быкава пісьменнікам *«трагічнага, эсхаталагічнага светаадчування»*. І гэта правільна, толькі тут не ўвесь Быкаў. Ц. Чарнякевіч дапаўняе, што ў сваёй стваральнай працы пісьменнік кіраваўся *«любоўю да ісціны. У ёй — усе ягонныя пакуты і ўвесь ягоны боль. Ён згарае ў ёй, але, згараючы, толькі раскаляецца, як метал»*. В. Быкаў найперш быў вялікім гуманістычным пісьменнікам. І згараў ён, як мне падаецца, ад болю за ўсіх пакрыўджаных: за Сцепаніду

і Петрыка Багацькаў — спрадвечных пакутнікаў Галгофы, за Зоську Нарэйку, Франю, якія і на вайне хацелі жыць і кахаць. Ён пакутаваў ад болю за сваю бацькаўшчыну — постчарнобыльскую і постсавецкую, ды і ранейшую, савецкую, таксама. Ад болю за чалавецтва, якое заразілася бацылай бесчалавечнасці і бездухоўнасці. Ён, геній у літаратуры, пражыў вялікае творчае жыццё, а пад канец застаўся нібы птах з падрэзанымі крыламі. Яго душа прагла справядліва-сці і дабрыні, а жыццё сацыяльнае гэтыя сакральныя быццёвыя прыцыпы ўсё больш разбурала.

На мяжы рацыянальнага і ірацыянальнага ўспрымаецца і аповесць В. Казько «Суд у Слабадзе». Ю. Паталкоў гэты твор назваў алузіяй па Евангелле. Па ступені дзіцячага болю і адчаю ёй няма роўных у айчынай прозе, ды, здасца, і ў сусветнай таксама. Колька Лецечка — самая безабаронная ахвяра вайны. Яго жыццё — найвялікшы грэх чалавека са зброяй у руках. Колька застаўся жывы, але не для таго, каб жыць, а для таго, каб данесці да людзей сваю памяць вайны. Данесці і сысці ў іншы свет, дзе не забіваюць дзяцей гэтак жорстка; паступова, дзень за днём, высмоктваючы іх дзіцячую кроў. З такой памяццю жыць нельга. Бяспамятны Колька жыў, а з памяццю — не змог. Нібыта ўвесь свет зыходзіў у нябыт, калі развітваўся з жыццём Колька Лецечка.

Жыццё і смерць Колькі Лецечкі — гэта перасцярога ўсім нам, асабліва цяпер, калі зноў беспадстаўна і страшна гінуць дзеці, або застаюцца сіротамі ці калёкамі. Няўжо гісторыя нічому не навучыла? Няўжо мы так і надалей застанемся глухімі і невідучымі?

Насоўвалася эпоха «татальнага катастрафізму». Мянлася і мастацкая канцэпталогія літаратуры: «Сцяна», «Труба», «Ваўчыная яма» (В. Быкаў), «Сатанінскі тур», «Выкармак» (І. Шамякін), «Бунт незапатрабаванага праху» (В. Казько), «Удог» (Ф. Сіўко), «Пусты п'едэстал» (Т. Бондар), «Рэвізія» (А. Федарэнка), «Апладненне ёлупа» (Ю. Станкевіч)... У адмаўленчым пафасе гэтых тэкстаў таксама чулася аўтарская трывога за лёс чалавека і лёс краіны. За іх будучыню. За нацыянальную годнасць Беларусі.

Нацыянальная літаратура, нацыянальная духоўная спадчына — гэта і ёсць той галоўны шлях чалавека да ўсведамлення сябе як асобы, сваіх вытокаў і будучыні. Яшчэ Т. Ман у «Волшебной горе» падкрэсліў, што ўсялякая мараль (нравственність) і маральнае ўдасканаленне звязана з літаратурай, бо менавіта яна з'яўляецца адначасова выражэннем пачуцця годнасці чалавека і гуманнасці. У мастацкай свядомасці ХХ — пачатку ХХІ стагоддзя адбыліся істотныя карэляцыйныя формы і зместу, яна прыкметна мадэрнізавалася, змяніліся эстэтычныя арыенціры і маральныя прыярытэты. Але айчынная літаратура, уцягнутая ў вір еўрапейскіх інтэграцыйных працэсаў, працягвае ўдасканальваць свой адметны гуманістычны «кодэкс», арыентуючыся цяпер на хрысціянскія ідэалы.

Набліжаючыся да ідэі Бога, літаратура зноў набліжаецца да ідэі чалавека, да яго духоўнага сэнсу, да сакральнага. Чалавек ёсць сувязное звяно ў ланцугу пакаленняў. Чалавек у «кантэксте» хрысціянскіх каштоўнасцей — гэта сучасны этап развіцця літаратуры. «Прыгажосць выратуе свет», — казаў некалі Бэкон, а пасля яго і Дастаеўскі. Калі мець на ўвазе сённяшні стан грамадства, то яго хутчэй уратуе любоў, спагада. Любоў, па Л. Талстому, ёсць усеагульная духоўная субстанцыя. Любоў ёсць Бог. Любоў — гэта тая дасканаласць, якая адпавядае дасканаласці Бога. Але існуе яшчэ і іншы сэнс гэтага слова-канцэпта. Любоў як сукупнасць усяго дасканаллага ў прыродзе чалавека. Спагаду той жа Ф. Дастаеўскі назваў найгалоўнейшым законам быцця ўсяго чалавецтва. М. Бярдзьеў таксама не мог прыняць Бога, калі Ён не ёсць Бог ахвярны, пакутуючы і любячы. Ці не пра такую ж спагаду да чалавека гавораць і айчыныя творцы: старэйшыя У. Гніла-

мёдаў, В. Коўтун, В. Казько..., сярэднія А. Федарэнка, Ю. Станкевіч..., «маладыя» А. Брава і іншыя? Спагада ёсць маральны імператыў сённяшняй літаратуры, яе найгалоўнейшая выхаваўчая якасць, якой не маюць інтэрнэт і іншыя віртуальныя сродкі інфармацыі.

Літаратура жыве і будзе жыць, калі хоча жыць Чалавек, дакладней, выжыць. Бо толькі яна можа процістаяць маральнаму падзенню чалавека, яго духоўнаму вынішчэнню.

Некалі падчас маёй працы ў Брэсцкім педінстытуте, мне на рэцэнзію далі курсавыя працы студэнтаў-філолагаў 5-га курса. На адной з курсавых чытаю тэму: «Творчасць І. Абашнікава». Памылка? Не. Студэнт, які праз колькі месяцаў павінен атрымаць дыплом настаўніка, на поўным сур'ёзе разглядаў аповесць Абашнікава (І. Пташнікава) «Тартак». Што можа даць вучням такі «настаўнік»? Добра, калі ён да школы не дайшоў і перакваліфікаваўся на больш грашовую прафесію.

Што датычыць беларускай кнігі, то, мне здаецца, што панікаваць тут не трэба. Шлях да чытача ў нацыянальнай літаратуры заўсёды быў цяжкім. Ды і чытач да беларускай кнігі ішоў няпроста. Але ішоў — кожны сваім шляхам. Бо нас, беларусаў, лепш за беларусую літаратуру ніхто не зразумее. І не пакажа. І не перасцеражэ. А ў якім фармаце творы даходзяць да чытача, дык ці гэта так важна? Каму зручней чытаць тэкст у «планшэце», а не гартаць старонкі кнігі, хай чытае ў планшэце ці на экране камп'ютара. Час расставіць усе кропкі на «і».

